Zaaknummer: 501921
Documentnummer: 873297

ADVIESNOTA VOOR HET ALGEMEEN BESTUUR D.D. 13 NOVEMBER 2026

VOORSTEL:

1. Kennis te nemen van de nota van zienswijzen op het ontwerp Programma Hoogwateraanpak Brabant Oost (Howabo) incl. het milieueffectrapport (planMER);
2. Kennis te nemen van het advies van de Commissie mer op het planMER;
3. Het definitieve Programma Howabo incl. planMER vast te stellen.

PROBLEEMSTELLING

Met de terinzagelegging van het ontwerp programma en het planMER in april 2026 is de formele voorbereiding van de besluitvorming over het definitieve programma gestart. Nu ligt het definitieve programma (bijlage 1) en bijbehorende planMER (bijlage 2) ter vaststelling voor samen met de nota van zienswijzen (bijlage 3A) en het advies van de Commissie mer (bijlage 4A). Bijlage 5 bevat een overzicht van eerdere besluitvorming en informatievoorziening over Howabo richting het dagelijks- en algemeen bestuur.

BEOOGD EFFECT

De Omgevingswet verplicht de waterschappen Aa en Maas en De Dommel om een programma op te stellen waarin zij aangeven hoe zij weer gaan voldoen aan de geldende beschermingsnorm (omgevingswaarden) voor de regio ‘s-Hertogenbosch. Het programma Howabo maakt deze beleidsopgave concreet. Het programma is uitvoeringsgericht en beschrijft hóe de waterschappen de benodigde overstromings-risicoreductie gaan realiseren en binnen welke termijn. Het programma is voor de waterschappen zelfbindend op doelrealisatie.
Het programma bindt in inspanningszin, niet in de zin dat elke maatregel onverkort en ongewijzigd moet worden uitgevoerd. De elf voorgestelde maatregelen vormen op basis van de huidige inzichten het uitgangspunt voor de verdere uitwerking en uitvoering.

ARGUMENTEN

1.1 De zienswijzen onderschrijven de noodzaak van Howabo, maar vragen aandacht voor de ruimtelijke impact en verdere uitwerking van maatregelen.
In de periode 14 april t/m 27 mei hebben het ontwerp Programma Howabo en het planMER ter inzage gelegen. Hierop zijn 32 zienswijzen ingediend. De zienswijzen richten zich vrijwel uitsluitend op het ontwerp programma en niet op het planMER. Uit de reacties blijkt dat de noodzaak en urgentie van de hoogwateropgave breed worden onderkend. Ook voor de strategie wordt waardering uitgesproken (niet uitsluitend waterberging). De indieners richten hun zienswijzen vooral op de gevolgen van de maatregelen voor bewoners, grondeigenaren en ondernemers en de wijze waarop deze gevolgen in het gebied worden ingepast en gecompenseerd. Daarbij worden zorgen geuit over de impact op wonen, bereikbaarheid en agrarisch gebruik en schaderegelingen. Deze aandachtspunten hebben betrekking op keuzes die in de volgende fase, bij de planuitwerking, nader worden uitgewerkt. De zienswijzen geven geen aanleiding om het programma, de gekozen strategie of de opgenomen maatregelen te heroverwegen, met uitzondering van enkele tekstuele wijzigingen. Wel onderstrepen zij het

belang van zorgvuldige gebiedsgerichte uitwerking, waar ruimte blijft bestaan om per locatie de meest passende oplossingen te onderzoeken. De aandacht verschuift daarmee van de vraag of de gekozen strategie juist is naar de vraag hoe de gekozen strategie gebiedsgericht en zorgvuldig kan worden gerealiseerd. Alle zienswijzen inclusief beantwoording zijn opgenomen in de Nota van Zienswijzen (bijlage 3A). Bovengenoemde hoofdpunten uit de zienswijzen zijn ook opgenomen in de bestuurlijke samenvatting zienswijzen (bijlage 3B).

2.1 Het advies van de Commissie mer is positief en geeft enkele suggesties ter verbetering.
De planmer is een verplicht onderdeel bij het opstellen van een programma onder de Omgevingswet. Het doel van het doorlopen van de planmer is om in een vroeg stadium inzicht te geven in de effecten op de leefomgeving. Het planMER wordt onafhankelijk getoetst door de Commissie mer, die advies geeft. Het toetsingsadvies (bijlage 4A en 4B) van de Commissie mer bevestigt dat het Programma Howabo en het bijbehorende planMER voldoende basis biedt voor besluitvorming. Het advies leidt niet tot andere keuzes of inhoudelijke wijzigingen in het programma. Wel geeft de commissie een advies om enkele onderdelen scherper toe te lichten, met name de onderbouwing van de toetsing van de opgave richting 2050 en het handelingsperspectief voor de periode daarna. Deze twee punten zijn mondeling toegelicht en besproken met de Commissie. In bijlage 4C zijn deze adviespunten en onze reactie daarop samengevat.

3.1 De aanpak en maatregelen in het Programma Howabo dragen bij aan het realiseren van de doelstellingen in het Waterbeheerplan 2022-2027 (WBP) om te komen tot een robuuster, veerkrachtiger en stuurbaar watersysteem.
De opgave komt voort uit klimaatverandering en een veranderend ruimtegebruik en neemt naar verwachting in de toekomst steeds verder toe. Ook in het nieuwe WBP blijft er aandacht voor Howabo. Vanwege de omvang en complexiteit is een integrale en adaptieve aanpak noodzakelijk. Met ruimtelijke én technische maatregelen, bij ‘s-Hertogenbosch en ook bovenstrooms. Bij extreem nat weer blijkt dat een robuust watersysteem méér nodig heeft: water vasthouden én bergen én flexibeler afvoeren en sturen. Het totale pakket maatregelen omvat daarom al deze componenten, vanuit het principe ‘Robuust waar het kan en stuurbaar waar het moet’.

Deze aanpak sluit aan op wat we al doen voor het robuuster maken van het watersysteem. Zo zijn in de afgelopen jaren waterbergingsgebieden aangewezen en ingericht, bijvoorbeeld: Diesdonk, Ham-Havelt en het Dynamisch Beekdal. Ook is in de nota peilbeheer ingezet op meer water vasthouden en zijn buffers aangelegd rondom de Peelvenen. De komende jaren werken we verder aan de ontwikkeling van waterbergingsgebieden, zoals bij de Kleine Aa, mede op basis van de inzichten uit de Bovenregionale stresstest die voor het Rijk is uitgevoerd. Daarnaast zoeken we naar meer plekken om bovenstrooms water vast te houden, bijvoorbeeld bij Meerven in Someren en in buffers bij kassen. Ook beekherstelprojecten in Aa-Dal Noord en Aa-Dal Zuid dragen hieraan bij, doordat zij gebruikmaken van natuurlijke laagten in het landschap. Ook bij waterschap de Dommel zijn projecten die hieraan bijdragen zoals Tongelreep, Run, Beerze, Essche stroom, Drinkwaterlandschap Groote Heide en klimaat robuust beekdal Sint-Oedenrode. Verder werken we aan de ontwikkeling van de Stad als Spons en verkennen we nieuwe technieken, zoals drukinfiltratie en opslag van water in ondergrondse bekkens. Deze maatregelen worden opgepakt in meerdere programma’s, waaronder het Regionaal Waterprogramma van de provincie, het Deltaplan Hoge Zandgronden en de Droogteagenda, en dragen bij aan de opgave voor Howabo.

3.2 De huidige grote en urgente wateroverlast opgave in regio ’s-Hertogenbosch kan met voorliggende aanpak en maatregelen in het programma worden opgelost.

De maatregelen in het programma zorgen voor het weer voldoen aan de huidige normen met een directe risicoreductie (2035), sorteren voor op verwachtte toekomstige opgaven (2050) en dragen bij aan een robuust en adaptief watersysteem in heel Oost-Brabant.

3.3 Aansluiten bij urgentie uit de omgeving
Water kent geen gemeentegrenzen en dus nemen we samen met de SOK-partners onze verantwoordelijkheid. We koppelen onze aanpak aan andere opgaven zoals woningbouw, energietransitie, landbouw en natuur. Zo benutten we kansen om ruimte te creëren voor water én een toekomstbestendige leefomgeving. We zoeken aansluiting bij andere ontwikkelingen zoals de herstelopgave van de regionale dijken (HoogWaterBescherming Vught, Esch, St-Michelsgestel) voor het verhogen van het peil in Dommelgebied en dijkversterking Lith-Bokhoven voor gemaal Crèvecoeur. Maar we sluiten ook aan bij het op orde brengen van het Grote Pand in het Wilhelminakanaal door RWS.

KANTTEKENINGEN/RISICO'S

1.1 Cofinanciering vraagt om nadere uitwerking
De financiering valt in de eerste plaats onder de verantwoordelijkheid van de waterschappen. Echter, de problematiek rond 's-Hertogenbosch is dusdanig groot en uniek dat cofinanciering vanuit meerdere partijen zoals het Rijk en Provincie gerechtvaardigd is vanuit de optiek van de twee waterschappen. Dit past minder goed in reguliere subsidies en vraagt om maatwerk. In bijlage 6 is ter kennisname de opzet van de financieringsstrategie opgenomen met 5 strategieën. Er wordt verder ingezet op de lobby en coördinatie op de (rijks)loketten. Het rijksloket voor de watersector is het Deltaprogramma. Na vorig jaar (Deltaprogramma 2026) is Howabo ook dit jaar opgenomen in het Deltaprogramma (2027), en dient het als het voorbeeld van hoe we in Nederland gebieden kunnen voorbereiden op wateroverlast met een combinatie van maatregelen.

2.1 Het programma borgt de samenhang tussen de maatregelen en het doelbereik.
Bij de totstandkoming van dit programma is ook aan de partners gevraagd een bijdrage te leveren in de vorm van capaciteit, ruimtelijke reserveringen, vergunningverlening e.d.. Belangrijk in dit programma onder de Omgevingswet is dat de doelen centraal staan. Het gaat erom dat de doelen worden bereikt (= borgen waterveiligheidsniveau). De maatregelen zijn niet absoluut. Als omstandigheden veranderen of blijkt dat andere maatregelen effectiever zijn, kunnen maatregelen worden aangepast of vervangen. Het programma heeft daarmee een adaptief karakter. Op basis van monitoring en evaluatie wordt tussentijds bijgestuurd. Dit doen we samen met de partners.

FINANCIËN/SUBSIDIES/PROJECTENBOEK

In de vergadering van het algemeen bestuur van 12 december 2025 is de noodzakelijk financiële reservering besproken en toegezegd (zie dossier 2814). De reservering is daarmee geen eindbedrag, maar een stevige en noodzakelijke eerste stap om verantwoordelijkheid te nemen en zaken waar te maken. Het geraamde investeringsvolume tot 2035, ordegrootte €175 miljoen (per waterschap), voorziet namelijk in de grootste risicoreductie (insteek: 'wat is nodig').

Het programma is dynamisch en voortdurend in ontwikkeling, de inhoudelijke wijzigingen en marktfactoren zorgen gedurende het proces voor de nodige aanpassingen, ook op financieel vlak.

Tussen beide waterschappen volgt een overeenkomst om de investeringen en afspraken te borgen. Voor Aa en Maas volgen aparte kredietaanvragen voor de nadere uitwerking van de

projecten. Voor drie projecten: Inlaat Engermeer, Peilregulerend Kunstwerk, Gemaal Crevecoeur is voor de planuitwerking een krediet aangevraagd.

BIJDRAGE DUURZAAM WATERSCHAP

Howabo gaat over het realiseren van een klimaatrobuust en klimaatadaptief watersysteem tegen de achtergrond van klimaatverandering (piekbuien en droogte). Daarom worden in het hele systeem maatregelen genomen. Ver bovenstroom, maar ook dicht bij Den Bosch.
Bij de verdere uitwerking van de maatregelen worden ze in het perspectief geplaatst van de doelstelling om de assets van Aa en Maas meer circulair en energieneutraal te maken. Er wordt gezocht naar duurzame bouwmethoden. Voor onderdelen wordt bijvoorbeeld onderzocht:

- -of geopolymeerbeton toegepast kan worden voor laag belaste constructies;
- -of we al eerder gebruikt staal toe kunnen passen;
- -of de ontgraven klei hergebruikt kan worden;
- -of zaken demontabel gemaakt kunnen worden;
- -of biobased materialen als alternatief gebruikt kunnen worden.

In het ontwerpproces krijgen deze zaken na een zorgvuldige afweging hun beslag in de uitvoeringsontwerpen.
Ook wordt bij de verdere uitwerking daar waar mogelijk gezocht naar een samenhangende aanpak waarin ook KRW- en EVZ-opgaven meegewogen worden om zowel de ecologische als chemische waterkwaliteit te verbeteren.

UITVOERING/VERVOLG

De algemeen besturen van beide waterschappen besluiten of het programma vastgesteld wordt. Voor Aa en Maas is dit op 13 november 2026, voor de Dommel is dat op 18 november 2026.

Na vaststelling van het definitieve programma kunnen we met de 1e tranche projecten (2026-2035) richting de uitvoering.

De uitvoeringstermijnen van de verschillende projecten lopen uiteen. Om de samenhang binnen het programma te behouden, sturen we op programmaniveau bij. Ieder jaar monitoren we op doelniveau en elke zes jaar herijken we het totaal. Waar mogelijk sluiten we daarbij aan op het tijdspad van de WBP-programma's en de kwantitatieve monitoring van de Howabo-opgave via de watersysteemtoetsing.
Op basis van de jaarlijkse en zes jaarlijkse evaluatiemomenten kan waar nodig worden bijgestuurd. In de Stuurgroep Howabo worden deze keuzes gezamenlijk gemaakt, zodat de samenhang binnen het programma geborgd blijft en – indien noodzakelijk – gezamenlijke aanvullingen kunnen worden vastgesteld.

COMMUNICATIE/PARTICIPATIE

Voorafgaand aan de terinzagelegging van het ontwerp Programma Howabo zijn inwoners, organisaties en medeoverheden op verschillende manieren betrokken bij de totstandkoming van het ontwerp. Maatschappelijke organisaties (ZLTO, NM, BL, BPG en SBB) zijn gedurende de planvorming betrokken. In overleg hebben zij meegedacht over kansen, zorgen, aandachtspunten en de impact van maatregelen op de omgeving. Hun kennis en inzichten zijn meegenomen bij de verdere uitwerking van het ontwerp Programma Howabo. Daarnaast hebben ruim 2.000 inwoners meegedacht via een online raadpleging (Participatieve Waarde Evaluatie). Zij gaven een duidelijk advies: zorg dat de regio 's-Hertogenbosch zo snel mogelijk beter beschermd is tegen hoogwater, en werk hierbij als betrokken overheden goed samen. De meeste inwoners kozen voor snelle, technische oplossingen. Deze kosten wel ruimte en geld, maar verkleinen het risico op overstromingen aanzienlijk. Intensieve afstemming heeft plaatsgevonden met alle acht betrokken

SOK-partners (’s-Hertogenbosch, Vught, St-Michelsgestel, Boxtel, Heusden, PNB, RWS en WS De Dommel). De stuurgroep Howabo heeft ingestemd met de doorgeleiding van het programma voor besluitvorming van de waterschappen.

Tijdens de ter inzagelegging kon iedereen een zienswijze indienen. We hebben de terinzagelegging bekend gemaakt via officiële bekendmakingen op overheid.nl, we hebben het gedeeld op onze websites (www.aaenmaas.nl en www.dommel.nl), via onze digitale Howabo-nieuwsbrief, artikelen in regionale dagbladen, interviews op radio en tv op regionale omroepen, sociale media en lokale huis-aan-huisbladen. Daarnaast organiseerden we in mei meerdere inloopbijeenkomsten in de regio, zodat inwoners op verschillende momenten en locaties konden binnenlopen. We boden de informatie zo laagdrempelig mogelijk aan (met een uitlegvideo en publieksvriendelijke samenvatting over het programma). De verschillende inloopmomenten zijn goed bezocht door circa 240 belangstellenden en betrokkenen en heeft geleid tot waardevolle gesprekken.

Na het definitief vaststellen door het AB wordt het Programma Howabo bekend gemaakt in het Waterschapsblad (via de wettelijk verplichte Landelijke voorziening bekendmaken en beschikbaar stellen (LVBB)). Tegen de vaststelling van het Programma Howabo staat geen beroep open. Mogelijkheden voor inspraak en rechtsbescherming zijn aan de orde bij vervolgprocedures waarin concrete maatregelen juridisch worden vastgelegd. Na vaststelling van de Nota van Zienswijzen, het Programma Howabo en het planMER worden indieners geïnformeerd over het besluit van het AB en ontvangen zij de beantwoording in de vorm van de Nota van zienswijzen. Daarnaast informeren de beide waterschappen inwoners, belangenorganisaties, medeoverheden en andere betrokkenen over de vaststelling van het definitieve Programma Howabo via een persbericht in regionale dagbladen en lokale huis-aan-huisbladen en via de eigen communicatiekanalen, waaronder de websites, nieuwsbrief en sociale media.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Programma Howabo, Hoogwater Aanpak Brabant-Oost (incl. samenvatting)
Bijlage 2: Samenvatting effectbeoordeling en link naar planMER
Bijlage 3A: Nota van Zienswijzen Howabo en planMER
Bijlage 3B: Bestuurlijke samenvatting Nota van Zienswijzen
Bijlage 4A: Advies Commissie mer
Bijlage 4B: Persbericht Commissie mer planMER advies
Bijlage 4C: Bestuurlijke samenvatting MER-advies incl. reactie
Bijlage 5: Overzicht besluiten
Bijlage 6: Opzet financieringsstrategie

VERSIEDATUM

6 oktober 2026

AB-BESLUIT
Djuma zaaknummer: 501921
Djuma documentnummer: 873297

ONDERWERP:
Vaststellen van het Programma Hoogwateraanpak Brabant Oost (Howabo) incl. planMER

INVESTERINGSBESLUIT:
IB 2026-

Het Algemeen Bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het Dagelijks Bestuur van 6 oktober 2026;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet, de Algemene wet bestuursrecht en de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen;

gezien het advies van de commissie Watersysteem en Waterveiligheid van 29 oktober 2026;

B E S L U I T:

Het Programma Hoogwateraanpak Brabant Oost (Howabo) incl. planMER vast te stellen.

Aldus vastgesteld door het Algemeen Bestuur in zijn openbare vergadering van 13 november 2026,

De secretaris, De dijkgraaf,

Peter Verlaan Mario Jacobs